

NARRATIVA

Carlos Ruiz Zafón,
L'ombra del vent. Traducció de
Josep Pelfort. Planeta.
Barcelona, 2002.

El difícil art del fulletó

ALBA ALSINA

En la nostra àrdua trajectòria com a lectors, en un moment o altre, tots hem passat els ulls per les enrevessades trames d'un fulletó (si algú de vostès no n'ha llegit cap en sa vida, és lliure de llançar la primera pedra, però ja els dic des d'aquí que no saben el que es perden). En el meu cas particular, la culpa la té el meu avi i la ben fornida biblioteca de novel·les fulletonesques i d'aventures que va construir, amb entusiasme i bona fe, durant els anys 20 i 30 del segle passat. Alexandre Dumas, Victor Hugo i Honoré de Balzac s'hi donaven la mà amb escriptors de molt èxit en aquells moments i que avui dia ningú recorda, com Rafael Sabatini, responsable dels trepidants arguments de perles com ara *Bellarión*, *Scaramouche*, *Susana de Bellecour* i *Bardelys el Magnífico* (encara que, i ja que estem de confidències, els he de dir que, en l'apartat fulletó, el meu heroi és un perfecte desconegut: Xavier de Montepin, pare de l'esplèndid *El coche número 13*, gairebé impossible de trobar. Tot i això, si tenen ganes d'arremangar-se i remenar entre les joies que s'amaguen a les llibreries de vell, els indico que la va publicar Ramon Sopena el 1933).

Independentment de la importància de la ploma que les signava, totes aquelles històries compartien una sèrie de trets comuns: per una banda, la ubicació en una època històrica diferent de la de l'autor (la cort del rei Sol, la Revolució Francesa, l'Edat Mitjana); una intriga que barrejava misteri, aventures, dames desventurades en perill imminent i esforços protagonistes masculins moguts, alhora, per la passió i el valor; malvats sense escrúpols ni sentiments que ansiaven la noia amb tanta passió com odiaven el protagonista; ambients gòtics infestats de fantasmes, aparicions i altres fenòmens paranormals o baixos fons habitats per assassins, prostitutes i tota aquesta patuleia... Un conjunt d'elements encaixats l'un dins de l'altre amb una única finalitat: atrapar el lector, fer que no pogués abandonar la lectura; que esgarrapés hores de son per saber si al final l'heroi salvava la noia; que s'arrisqués a llegir tot caminant, esquivant fanals i excrements de gos, només per descobrir si la protagonista, que en el capítol anterior uns desaprensus havien segrestat i abandonat desmaiada en un casalot solitari, aconseguia sobreviure a l'incendi amb què els delinqüents havien volgut emmascarar el seu crim...

PENDENTS DE LES PERIPÈCIES

I hem de dir que ho aconseguim. La gran virtut d'aquest gènere –tan mal vist en les nostres dies per obra i gràcia de



Ara podem llegir la versió catalana de 'L'ombra del vent', de Carlos Ruiz Zafón

crítics saberuts que omplen pàgines i pàgines defensant novel·les sense argument, sense acció i, fins i tot, sense personatges– està en el fet que aconseguia el que es proposava: fer passar una bona estona a un lector que vivia pendent de les peripècies dels protagonistes i només respirava tranquil al final, quan tot s'acabava bé (encara que sempre hi havia algú que moria, o se sacrificava, o es rendia a l'evidència que l'amor de la seva vida se n'estimava un altre).

EL FULLETÓ, UN ART DIFÍCIL

És que, diguin el que diguin els crítics, el fulletó és un art difícil. Igual que a les novel·les de lladres i serenos, de fantasmes o de ciència-ficció –altres gèneres que no gaudeixen de l'aprovació de molts paladins de les lletres que han destinat la ploma a la defensa davant de l'altar de la literatura de totxos il·legibles i no dediquen ni una sola línia al que consideren gèneres menors– no hi juga només la imaginació sinó també l'habilitat per dosificar la informació, per construir personatges fascinants, per evocar ambients i èpoques passades i per recrear sense que grinyolin escenaris reals o imaginaris. Semblava que aquest art de precisió havia perdut el seu lloc en la literatura i que els aficionats a les històries truculentes havien de recórrer al cinema o a saquejar llibreries de vell a la recerca de volums amb més de 70 anys de vida, però va apa-

reixar Carlos Ruiz Zafón i va posar les coses al seu lloc. Si no em creuen, només cal que consultin les xifres de vendes. Els números canten (onze edicions en castellà i traducció a diverses llengües, entre elles la catalana que els presentem aquí, un treball excel·lent de Josep Pelfort). O que ho preguntin a la ingent quantitat de lectors que, tot i el discret llançament orquestrat per l'editorial la primavera del 2001, ha anat engrossint, gràcies al sistema boca-orella, les fileres de devots de *L'ombra del vent*. És evident que la novel·la és popular, per això en aquestes ratlles no hi veuran frases com ara "comprin-la" o "llegeixin-la". A aquestes alçades seria molt petulant per part meua i, a més, absurd quan molts amics de vostès que l'han llegit ja s'han preocupat de cantar-los en les excel·lències i fins i tot algun autor d'èxit s'ha permès el luxe de recomanar-la als lectors. Em limitaré a comentar-los el que m'ha atrapat de *L'ombra del vent* i ha provocat que esperi amb ganes la nova novel·la que Ruiz Zafón s'afanya a enllestir (una altra vegada Barcelona, però aquest cop la modernista, amb un argument ple d'intrigues i amors tràgics per on pullulen intrèpids reporters que desentranen els misteris de la història secreta de la ciutat).

Primer, el que explica: un nen, Daniel Sempere, fill d'un llibreter de la Barcelona de la postguerra que després de llegir *L'ombra del vent*, una novel·la

d'un desconegut Julià Carax, se sentirà fascinat pel seu autor i intentarà descobrir-ne el màxim de coses possibles. Això el portarà a destapar una història d'amor amb final terrible i a haver-se-les amb personatges de mala mena com l'inspector Fumero. Explicat així no sembla gran cosa: aventures, misteris, algun cop de puny i un cert aire de drama surant per tot el relat. Però, ¿i si els dic que també és una història d'iniciació? ¿Si els dic que, rere els enganys, les persecucions i els descobriments acompanyem Daniel Sempere en el seu procés de creixement? ¿Si els dic que les gairebé 500 pàgines comencen amb un nen i acaben amb un home? La cosa canvia, oi?

PERSONATGES DE QUALITAT

I això em porta al segon apartat: els personatges. No només el duo masculí protagonista, Daniel, el noi que busca l'escriptor, i Julià, l'escriptor que no es vol deixar trobar (i que a mi particularment, i ja em poden dir romàntica, em fa pensar en el magnífic Juli Soleràs d'*Incerta Glòria*, per la força del seu amor, per la seva personalitat atraient i turmentada), sinó també el fantàstic planter de secundaris: des del senyor Sempere, trist i adolorit per la mort de la dona, un pare comprensiu i discret, a qui sempre es pot recórrer, fins a l'impagable Fermín Romero de Torres, una barreja de Nuestro Hombre en La Habana, un píca-

ro sortit del Segle d'Or espanyol i un doctor Watson, pacient i solidari (es nota que a Ruiz Zafón li agrada el personatge: el dota d'una vèrbola inestroncable i li posa a la boca sentències com: "El destí acostuma a ser al trencall més proper, a la cantonada. Com si fos un xoriço, una meuca o un venedor de loteria: les seves tres encarnacions més freqüents. Però el que no fa és visites a domicili. Se l'ha d'anar a buscar"), passant pel trist, generós i quixotesc Miquel Moliner i per personatges entranyables com el Sr. Frederic, el rellotger *drag queen avant la lettre*, i la Bernarda, la minyona que fa perdre l'orems al Fermín. En l'apartat dels personatges femenins, però, no em puc estar de fer una petita estirada d'orelles a l'autor: a part de la Núria Monfort, amb un cos de Greta Garbo engalanat amb el posat d'una Marguerite Yourcenar d'aire tràgic, les altres dones d'aquesta història –la Clara, la Bea i fins i tot la Penèlope– cauen en la falta d'entitat o no superen l'arquetipus. Una cosa similar passa amb el dolent, l'inspector Fumero, embrancat des de l'adolescència en una revenja eterna contra en Julià Carax i el seu cercle d'amics, construït amb un passat que l'aboca a l'odi i amb totes les característiques bàsiques dels malvats (crueltat, falta d'escrúpols, violència, ressentiment, etc.) però sense l'embranchada necessària per deixar enrere les pàgines de la novel·la i agafar la consistència de Julià, de Daniel o de Fermín.

TOTES LES PECES ENCAIXEN

Finalment, pel que fa a l'estructura i a la confecció de l'obra, cal dir que Ruiz Zafón governa la novel·la amb mà ferria. A mesura que avancem, va encaixant una dins l'altra totes les peces que ha anat escampant per la història; no deixa ni un sol cap per lligar i manté el ritme tot al llarg de l'obra, atent a situacions, accions i fins tot als més petits detalls, que mai se li despengen (només com a exemple, la ploma de Victor Hugo, que té l'estranya virtut d'aparèixer sempre en el moment oportú per estrènyer fort les relacions entre alguns personatges) i un gran domini dels diàlegs (en algun lloc s'ha de notar que Ruiz Zafón treballa en el món del guió cinematogràfic), que potser envaeixen una part de l'espai que s'hauria d'haver destinat a aspectes més literaris, com les descripcions de les emocions i els pensaments dels personatges i les recreacions dels escenaris, però que no impedeixen que *L'ombra del vent* funcioni com un ben greixat i precís mecanisme de rellotgeria, l'element essencial del fulletó. Un art difícil que Ruiz Zafón domina amb mesuratge.